

K nedožitým sedmdesátinám docenta Jiřího Hořejše

Renata Ochránová, FI MU,
Miroslav Bartošek, ÚVT MU

Dne 18. října 2003 by oslavil své sedmdesáté narozeniny doc. RNDr. Jiří Hořejš, CSc., průkopník informatiky v Československu, vynikající pedagog a uznávaný počítačový odborník, zakladatel Katedry matematických strojů a Ústavu výpočetní techniky na naší univerzitě.

Jiří Hořejš vystudoval matematiku na MFF UK v Praze, kde absolvoval v roce 1956. Po krátkém učitelském působení na středních školách v Kroměříži a Břeclavi nastoupil roku 1959 jako asistent na oboru matematika Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Kandidátskou práci (základy teorie klasifikace vycházející z teorie rozkladů v množině) obhájil v roce 1963, jeho školitelem byl profesor Otakar Borůvka.

Počínaje rokem 1964 působil Jiří Hořejš jako vedoucí jím založeného *Oddělení matematických strojů* Katedry numerické matematiky Přírodovědecké fakulty UJEP v Brně; později přetvořil toto oddělení v samostatnou katedru a stal se

jejím vedoucím. Na katedře vznikl tým mladých asistentů, kteří pod jeho vedením rozvíjeli matematiku se zaměřením na matematické stroje. V roce 1965 napsal spolu s M. Fendrychem skriptum „Matematické stroje“, které je považováno za průkopnické dílo v dané oblasti. Jako třiřicetiletý se Jiří Hořejš v roce 1966 habilitoval. Neúnavně usiloval o to, aby byla katedra vybavena vlastní výpočetní technikou; počítače byly v té době považovány za něco, co na univerzitu spíše nepatří, a studenti i učitelé UJEP byli zcela odkázáni na počítačové vybavení Laboratoře počítačů VUT v Brně. Tento nepříznivý stav se podařilo změnit získáním analogového počítače AP 4 a školního číslicového samočinného počítače MSP 2a. Tím byl při Katedře matematických strojů vytvořen zárodek počítačové laboratoře, která se v roce 1968 přeměnila na *Vědeckometodické středisko pro výpočetní techniku* jako počítačové pracoviště s fakultní působností. Na katedře (přejmenované posléze na Katedru aplikované matematiky) Jiří Hořejš založil a spolu s J. Kopřivou vedl proslulý seminář o teorii a praxi programování, na který se sjížděli zájemci z odborné veřejnosti z celé republiky.

Nárůst požadavků na širší dostupnost výpočetní techniky pro potřeby výzkumu a výuky na celé univerzitě spolu s požadavky automatizace univerzitní administrativy vedly v 70. letech k úsilí o získání nové výkonnější techniky a vytvoření celouniverzitního výpočetního centra; jeho vybudováním byl pověřen docent Hořejš, který v té době zastával funkci proděkana Přírodovědecké fakulty. Toto centrum - *Ústav výpočetní techniky UJEP (ÚVT)* - bylo zřízeno v roce 1979 a Jiří Hořejš se stal jeho prvním ředitelem. S nelehkým srdcem předal vedení již renomované katedry, učit na ní však nepřestal. Na ÚVT založil výzkumnou skupinu, vedl informatický vědecký seminář, vychovával vědecké aspiranty.

V roce 1987 odešel docent Hořejš do Prahy, na Katedru kybernetiky a informatiky MFF UK. Brno však ve skutečnosti nikdy zcela neopustil, jeho částečný úvazek na Katedře matematické informatiky PřF a později na Fakultě informatiky MU stále trval. Dojízďel na MU i VUT přednášet o neuropočítačích (byl to on, kdo tuto disciplinu do naší republiky uvedl), vedl diplomanty,

byl školitelem doktorandů. Na Masarykovu univerzitu se vrátil v roce 1996, ale svůj pracovní poměr z vážných zdravotních důvodů již o rok později ukončil. Se závažnými zdravotními problémy zápasil po mnoho let, ale věděli o nich jen ti nejbližší. Po delší nemoci zemřel 28. září 2001 v Brně.

Jako vysokoškolský učitel zasvětil doc. RNDr. Jiří Hořejš, CSc. celý svůj život práci pro obor matematická informatika. Věnoval se především tvůrčí práci pedagogické a vědecko-výzkumné, bez níž opravdová pedagogická činnost na vysoké škole není možná. Značné úsilí věnoval koncepční a organizační práci nutné pro vybudování matematické informatiky jako studijního a vědního oboru, nezanedbával však ani činnost propagátorskou a osvětovou.

Jako přednášející byl docent Hořejš ve svém oboru naprosto bez konkurence. Ať již šlo o vysokoškolské přednášky pro studenty, cykly přednášek pro odborníky na celostátní úrovni, vystoupení na mezinárodních konferencích nebo popularizující přednášky pro veřejnost, vždy znovu a znovu uchvacoval své posluchače originalitou prezentací a především úžasnou schopností přiblížit a srozumitelně ve všech souvislostech vysvětlit jakkoliv složité téma. Přednášel nejen doma, ale i na univerzitách v USA, Kanadě, Mexiku, Kuwaitu, Německu. Po léta byl obklopen studenty, diplomanty, doktorandy a spolupracovníky ve vědeckých seminářích. Ti všichni věděli, že „učit“ se u docenta Hořejše stojí za to.

Jeho zásluhou a usilovnou prací se z odborného studia matematiky se zaměřením na matematické stroje postupně zrodil studijní obor matematická informatika, pěstovaný v Brně na Přírodovědecké fakultě, na MFF UK v Praze a MFF UK v Bratislavě. Právě Jiří Hořejš velkou měrou přispíval k mnohaleté vzájemné spolupráci těchto pracovišť. Stál u zrodu (r.1974) špičkové celostátní zimní školy, nyní mezinárodní konference SOFSEM. Byl dlouholetým členem programového výboru a autorem cyklů přednášek a příspěvků, které výrazně ovlivnily úroveň československé matematické informatiky. Podílel se také na vzniku celostátního semináře MOP (Moderní metody programování), v roce 1990 se stal zakladatelem mezinárodní konference NEURONET.

Za 37 let své pedagogické práce na Masarykově univerzitě v Brně a dalších vysokých školách vychoval dlouhou řadu odborníků v matematické informatice, kteří působí po celé republice i v zahraničí a ve svém oboru se velmi dobře uplatňují. Někteří z nich se stali vysokoškolskými pedagogy a pokračovali v jeho díle na Katedře matematické informatiky Přírodovědecké fakulty. Bez nadsázky lze říci, že to byl docent Hořejš, kdo vybudoval na Masarykově univerzitě zázemí, jež umožnilo v roce 1994 vznik sedmé fakulty MU, Fakulty informatiky.

Vysoké ocenění si zaslouží i jeho práce vědecko-výzkumná. Zabýval se celou řadou oblastí matematické informatiky, zejména teorií automatů, teorií složitosti, strukturovaným programováním, věnoval se problematice správnosti programů a v posledním období pracoval úspěšně v oblasti neuronových počítačů. Je autorem více než sta prací, původních vědeckých i přehledových v nově vznikajících oborech, monografií, skript, překladů s původními doplňky, výzkumných zpráv a recenzí. Po léta působil v komisích pro udělování vědeckých hodností a byl garantem hlavního směru výzkumu v matematické informatice. Významně se zasloužil o to, že se matematická informatika stala v naší republice oficiálním vědním oborem.

Doc. RNDr. Jiří Hořejš, CSc. byl členem vědeckého kolegia matematiky ČSAV, pracovní skupiny akreditační komise MŠMT ČR pro matematickou informatiku, Národního komitétu IFIP, grantových agentur GA ČR a GA AV ČR, mnoha redakčních rad (PMFA, SNTL, Informační systémy, Archivum Mathematicum), recenzentem Zentralblatt für Mathematik a ACM Computing Reviews. Byl členem Učené společnosti České republiky, Jednoty českých matematiků a fyziků, České kybernetické společnosti a České informatické společnosti. Za svůj přínos oboru informatika získal řadu ocenění: byla mu udělena Stříbrná medaile UJEP (1979), Tvůrčí prémie Českého literárního fondu za knihu Struktura počítačů a jejich programového vybavení (SNTL, 1980), Stříbrná Bolzanova medaile ČSAV (1983) a Zlatá medaile Masarykovy univerzity (1994). V roce 1996 získal mezinárodní ocenění „Computer Pioneer Award“ od společnosti IEEE Computer Society.

Jiří Hořejš nebyl jen vynikající odborník, byl všestrannou osobností s mnoha zájmy; byl společenský, s jemným smyslem pro humor, měl encyklopedické znalosti nejen ze svého oboru a byl schopen posuzovat problémy s nadhledem a v souvislostech.

Odchod Jiřího Hořejše znamenal pro českou informatiku velkou ztrátu. Zanechal ale velké dědictví v mnohých myslích a srdcích. Za všechny jeho žáky, spolupracovníky a kamarády si dovolu-
líme říci: *Jirko, vzpomínáme a DĚKUJEME!* □